

POČASNA STRAŽA KAO NACIONALNI SIMBOL HRVATSKE

Frane Vrkić *

UDK: 355.31(497.5)

394.5(497.5)

929.6(497.5)

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 5. IX. 2017.

Prihvaćeno: 22. XI. 2017.

SAŽETAK

Nacionalni simboli kao nositelji značaja nacionalnog identiteta – uz „sveto trojstvo“ (zastavu, himnu i nacionalne blagdane) – obuhvaćaju i širi „registar“ u kojem se nalaze i ceremonijalne vojne postrojbe. Cilj rada je prikazati formiranje i djelovanje Počasne straže koja je, oslanjajući se na hrvatsku vojničku tradiciju, vlastita kreativna rješenja i potporu predsjednika Franje Tuđmana, tijekom 1990-ih bila jedan od prepoznatljivih simbola Republike Hrvatske. Uz svoju primarnu zaštitno-ceremonijalnu zadaću, javnosti je postrojba ostala najviše prepoznatljiva po ceremonijalu Velike smjene straže ispred Banskih dvora na Trgu svetog Marka u Zagrebu. Osnivanjem 1. hrvatskog gardijskog zbora, te formiranjem kalendara ceremonije uklopljenog u važne državne datume, postrojba postaje dio turističke ponude. Promjenom vlasti i izborom novog hrvatskog predsjednika 2000. godine, ukida se 1. hrvatski gardijski zbor, a time i ceremonijal Velike smjene straže u ozračju tada javno isticane „detuđmanizacije“. Obnova ceremonije 2017. ima za cilj evocirati vrijeme stvaranja moderne hrvatske države, jačati osjećaj nacionalnog ponosa te obogatiti i brendirati turističku ponudu Zagreba.

Ključne riječi: Počasna straža, Banski dvori, Velika smjena straže, Zbor narodne garde, 1. hrvatski gardijski zbor, Počasno-zaštitna bojna.

POČASNA STRAŽA OD IDEJE DO REALIZACIJE

Nacionalni simboli¹ kao nositelji značenja nacionalnog identiteta imaju ključnu ulogu u uspostavi i održanju nacionalnog identiteta ne samo kroz predstavljanje nacionalnog sustava, već i kroz stvaranje osjećaja solidarnosti i zajedništva pripadnika određene nacije. „Sveto trojstvo“ nacionalnih simbola (zastava, himna i nacionalni blagdani) najčešće se ističe i zbog toga što ti simboli imaju posebno mjesto u opisu geneze nacionalnih simbola (Trako Poljak 2016: 32, 38).

* Frane Vrkić (azneo057@gmail.com) je magistar povijesti iz Zadra.

¹ „Registar“ nacionalnih simbola uključuje zastave, himne, parade, kovanice, glavne gradove, zakletve, narodne nošnje, folklorne/narodne muzeje, ratne spomenike, obrede sjećanja na mrtve pripadnike nacije, putovnice, granice, ali i sve posebne običaje, stilove i načine ponašanja i osjećaje koje dijele članovi neke zajednice koja predstavlja povijesnu kulturu (Trako Poljak 2016: 38).

Za nacionalne simbole suvremene Republike Hrvatske prekretnicu predstavlja 25. srpanj 1990., kada je Sabor Socijalističke Republike Hrvatske usvojio amandmane na Ustav SR Hrvatske kojima je iz naziva države uklonjen pridjev „socijalistička“, a uvedeni su novi „povijesni“ hrvatski grb i zastava. Prihvatanjem Zakona o grbu, zastavi i himni te zastavi i lenti predsjednika Republike Hrvatske 21. prosinca 1990. završen je proces formiranja „trojstva“ nacionalnih simbola (Nazor 2011: 35, 45). Navedeni događaji predstavljaju važan dio mozaika zbivanja u drugoj polovici 1990-ih.²

Nacionalnim simbolima pripadaju i ceremonijalne počasne postrojbe koje su sastavni dio vojničke tradicije brojnih država. One sudjeluju u vojnim paradama, uveličavaju državne svečanosti, doček i ispraćaj predsjednika i visokih stranih gostiju, ali su i turistička atrakcija te pridonose pozitivnom imidžu oružanih snaga kojima pripadaju. Imajući to u vidu, kao i hrvatsku vojničku tradiciju, od ljeta 1990. razvijala se zamisao predsjednika Republike Franje Tuđmana, povjerena uskom krugu suradnika, o ustrojavanju posebne stražarske postrojbe³ koja bi obavljala svečane čini u službi državnog vrha, a istodobno bi imala i zaštitno-borbenu ulogu (PD služba 1. GPB, 1995a). Realizacija predsjednikove zamisli pod radnim imenom Predsjednička straža povjerena je predsjedniku Sabora Žarku Domljanu, koji je bio zadužen za oblikovanje uniforme, a tajnik Sabora Velibor Kikerec trebao je odabrati fizički prikladne kandidate (PD služba 1. GPB, 1995a).

Kostimografkinja i vrsna poznavateljica povijesti nacionalne odjeće i vojnih odora Ika Škomrlj, dizajnerica za tekstil i odjeću Dženisa Medvedec i scenografkinja i likovna umjetnica Latica Ivanišević trebale su osmisлити idejno rješenje koje će biti originalna kreacija a ne kopija povijesnih odora (Petranović 2014: 334; Pintarić 2017; Domljan 2010: 123). Škomrlj, Medvedec i Ivanišević su na projektu radile u potpunoj tajnosti. Proučavale su stare hrvatske odore, motive s velikaških odora, oružje i držanje pri svečanim obredima. Iz Velike Britanije nabavljen je najkvalitetniji materijal, izrađeni su prvi modeli, a zatim se napravljeno predočilo predsjedniku Tuđmanu (Marković 1991).

Kada se predsjednik usuglasio s nacrtima odora uz ispravljanje spornih detalja (kapa i boja surke⁴), u proljeće 1991. krenula je njihova izrada⁵, a mjere su uzete od

² Konstituirajuća sjednica novog, demokratski izabranog višestranačkog Sabora SR Hrvatske održana je 30. svibnja 1990., gdje je HDZ preuzeo vlast i postao vodeća stranka u državi. Već u lipnju 1990. započeo je proces protuustavnog djelovanja pobunjenih Srba, a vrhunac je bio 21. prosinca 1990. kada je proglašena tzv. Srpska autonomna oblast Krajina s Kinom kao sjedištem. U okolnostima takvoga političkog i terorističkog djelovanja srpskih ekstremista, Sabor RH je 22. prosinca 1990. proglasio novi Ustav (prozvan „božićnim Ustavom“) (Nazor 2011: 32, 35, 45).

³ Kao predložak poslužila je saborska straža ustrojena nakon konstituiranja višestranačkog Sabora. Od tada pa do danas ona obavlja poslove vezane za unutarnju sigurnost, red i mir te disciplinu na sjednicama (Domljan 2010: 122–123; Straža).

⁴ Kapa, nastala prema raznim utjecajima, izgledala je previše „turski“, a surka je bila u plavoj boji austrougarskih odora iz Prvog svjetskog rata, dok je crvena hrvatska povijesna boja, iako je kostimografkinju Škomrlj podsjećala na komunizam (Sinovčić 2006).

⁵ Godine 1991. nastavljene su protuustavne aktivnosti pobunjenih Srba u Hrvatskoj (otkazivanje ingerencije MUP-a RH na području SAO Krajine) i prijetnje hrvatskom vodstvu

pripadnika saborske straže Joze Miličevića (Sinovčić 2006; PD služba 1. GPB, 1995a). Krajem ožujka 1991. formirana je Komisija za odabir kandidata za Predsjedničku stražu u kojoj su bili Velibor Kikerec, savjetnik u Uredu predsjednika Republike Mišo Munivrana i Jozo Miličević. Od Ministarstva unutarnjih poslova Komisija je tražila dragovoljce među pripadnicima specijalnih postrojbi od kojih je većina prošla „vatreno krštenje“ u akcijama na Plitvicama i u Pakracu ili su bili angažirani na osiguravanju važnijih objekata. Veliki broj prijavljenih dragovoljaca odraz je visoke nacionalne svijesti i domoljublja te hrabrosti, jer im nije bila rečena zadaća za koju se prijavljuju.

Kandidati su trebali imati srednju stručnu spremu, biti visoki 185 cm uz odstupanje od jednog centimetra, a kroz razgovore se ocjenjivalo domoljublje i spremnost na žrtvu vlastitog života u obrani predsjednika Republike i ostalih šticećenih osoba. Također se vodilo računa o zastupljenosti kandidata iz svih hrvatskih krajeva. Postrojba je osnovana 19. travnja 1991. (PD služba 1. GPB, 1995a; Počasni odred Hrvatske vojske 1991.-1994).

Tijekom intenzivne izobrazbe u športskoj dvorani MUP-a na Mihaljevcu u Zagrebu nekoliko kandidata je odstupilo na vlastiti zahtjev, a njih su zamijenili novi dragovoljci (PD služba 1. GPB, 1995b). Baletni plesač, pedagog, koreograf, redatelj i dramaturg Milko Šparemblek, uz asistenciju koreografa Darka Kolara, osmislio je ceremoniju u skladu s uniformama koje evociraju prošlost, izbjegavajući kopiranje postojećih te uz to povezani militarizam (npr. ruski). Fabula ceremonije je jednostavna: dvije grupe ljudi sastaju se pred prostorom s kojim su obje u vezi, zaustavljaju se, obraćaju se jedni drugima i uspostavljaju neku vrstu dijaloga. Ceremonija traje 10 minuta i podijeljena je na sekvence kako bi ih mogli savladati ljudi koji su prvi put u životu učili hodati uz glazbu. Zapovjedi su ritmizirane a potom deritmizirane kako ne bi zvučale uštogljeno (Braut 1991).

Uvježbavano je 16 vojnika (po osam za svaku stražu), dva razvodnika, dva časnika, jedan zapovjednik straže, jedan nositelj zastava, dva čuvara zastave, tri bubnjara i dva trubača. Glazbu je skladao Igor Kuljerić koji je za tu prigodu reorganizirao stare budnice prema citatima iz 1850. (Juričić 1991).

(naredba Predsjedništva SFRJ o „razoružavanju i raspuštanju“ svih paravojnih formacija). Kada je 25. siječnja 1991. na televiziji prikazana emisija *Što je istina o naoružavanju HDZ-a u Hrvatskoj*, koju je pripremila Kontraobavještajna služba JNA, uvođenje izvanrednog stanja u Jugoslaviji izgledalo je neminovno. Tim više jer je pozornost svijeta tada bila usmjerena na iračku okupaciju Kuvajta i savezničku vojnu intervenciju u Iraku. Ipak, izvanredno stanje nije uvedeno. U ožujku su započeli veći oružani napadi srpskih terorista na hrvatsku policiju u Pakracu i Nacionalnom parku Plitvička jezera („krvavi Uskrs“), gdje je poginuo prvi hrvatski branitelj u Domovinskom ratu, Josip Jović. Nakon događaja u Pakracu propao je plan srbijanskog vodstva da JNA na sjednici Predsjedništva SFRJ 15. ožujka 1991. ishodi uvođenje izvanrednog stanja u državi. Potom su s ciljem pronalaženja kompromisa i mirnog rješenja krize u državi uslijedili susreti šestorice predsjednika jugoslavenskih republika (ožujak – lipanj 1991.). Nažalost, niti jedan od susreta nije ponudio konačno rješenje, prije svega zbog isključivosti politike srbijanskog vodstva koje je odlučno odbijalo slovensko-hrvatski prijedlog o preustroju Jugoslavije u konfederalnu državu (Nazor 2011: 49–56).

UNIFORMA GARDISTA

Dijelovi svečane odore su kapa, kaput, surka, hlače, rukavice, marama, remen i kratke crne kožne čizme ili cipele.

Kao model za *kapu* poslužila je kapa Nikole Šubića Zrinskog, okrugla s bočnim stranama povijenim do visine tjemena kape. Na bočnim stranama izvezena su četiri koso položena opšivka, po dva međusobno paralelna na svakoj strani. Ispod opšivka nalazio se obodni remen izrađen zlatovezom s metalnim držačima koji su odgovarali gumbima odore, manjih dimenzija. Na tjemenu izrađen je stilizirani prikaz topleta opšiven s dva koncentrična ispustka. Oznaka na kapi u cijelosti je pozlačena, izrađena tehnikom otiska na lim u obliku hrvatskog grba koji je ispunjen reljefnim i stiliziranim motivima pletera koji prati oblik grba. Oko pletera otisnut je ispust na kojem se nalazi četrnaest ušica unutar kojih su smješteni metalni gumbi čija se oznaka pričvršćuje na kapu. Iznad osnovnog motiva nadvija se stilizirano pero izrađeno tehnikom šupljeg otiska na metalu (PD služba 1. GPB, 1995a; Sabolović 2015: 124–125).

Kaput (menten) podsjeća na ogrtač ili pelerinu, ima veliki okovratnik koji proizlazi iz otvorene kukuljice. Nosi se preko ramena, odijeva se samo jedan rukav, dok drugi slobodno pada niz tijelo, čime se postiže plemenita estetika. Ukrašen je stiliziranom i posebno uređenom metalnom dugmadi koja je pozlačena s ugraviranim hrvatskim grbom. Rubovi su opšiveni zlatnom ukrasnom vrpcom, a posebno je ukrašen prsni dio i rukavi.

Surka je slična kaputu, ali je prikopčana i stisnuta uz tijelo. Uresi su slični onima na mentenu, ali dugmad ima i praktičnu funkciju. Posebno su ukrašeni i obogaćeni rukavi napravljeni na takav način da bi imali duple rukave s kompletnim ukrasima, a gornji rukavi su kraći (Stipić 1996a).

Hlače su crne pamučne, uske, s držačima, a uzduž nogavica s vanjske strane ukrašene su zlatnom vrpcom po dužini širine 3 mm. Časnička odora (crno-bijela) ima dvije zlatne vrpce po dužini, širine 1 cm, a razmak između njih je također 1 cm.

Rukavice su bijele pamučne s dodatkom viskoze zbog sjaja i estetike (Stipić 1996a).

Marama s posebnim okovratnim čvorom izrađena je od crne tkanine sa zlatovezom. Na sredini marame pričvršćen je pozlaćeni hrvatski grb izrađen tehnikom punog otiska na metal (Sabolović 2015: 124).

Remen je crni kožni, u promjeru 4,5 cm. Zatvara se pozlaćenom metalnom *kopčom* koja regulira širinu pojasa, a na kojem je tehnikom otiska izrađen motiv pletera i na sredini kopče pričvršćen je motiv hrvatskog grba (Stipić 1996a; Sabolović 2015: 125). Kod stražara na remenu s desne strane je nabojnjača za 10 pušanih naboja kalibra 7,62 mm. Časnik s lijeve strane nosi bodež ukrašen državnim grbom i hrvatskim tropletom (PD služba 1. GPB, 1995a).

Časnici i stražari nose do gležnja kratke crne kožne čizme ili cipele.

Odora je sašivena od kvalitetne engleske čoje koja ako se pravilno održava može trajati nekoliko godina i nije podložna promjenama uslijed djelovanja kiše i sunca (PD služba 1. GPB, 1995a; Stipić 1996a). Odora vojnika i dočasnika je u crveno-cr-

noj, a časnika u bijelo-crnoj kombinaciji. Stražari su prigodom obnašanja stražarske službe i svečanih čina naoružani poluautomatskom puškom s ugrađenim preklopnim bodežom i spremnikom za deset naboja, popularno nazvanoj papovka (Sabolović 2015: 124; PD služba 1. GPB, 1995a).

POČASNA STRAŽA PRED OČIMA JAVNOSTI

Mjesec svibanj 1991. donio je nastavak huškačkog djelovanja srpskih političara na Srbe u Hrvatskoj protiv demokratski izabrane vlasti. Ubojstvo trinaest hrvatskih policajaca (dvanaest u Borovu Selu i jedan kod Polače u zaleđu Zadra) izazvalo je revolt većine hrvatskih građana i uzrokovalo stvaranje ratne psihoze u Hrvatskoj te osvetničko djelovanje pojedinaca prema građanima srpske nacionalnosti. To je dovelo do dramatične sjednice Predsjedništva SFRJ 8. i 9. svibnja, na kojoj je hrvatsko vodstvo moralo prihvatiti odluku o raspoređivanju prosrpski orijentirane JNA u kriznim područjima Hrvatske. Time su formalno stvorene tampon zone, a u stvarnosti to je značilo zaposjedanje povoljnih pozicija za napad na Hrvatsku, čime je JNA otvoreno preuzela ulogu zaštitnika i saveznika pobunjenih Srba u Hrvatskoj (Nazor 2011: 56–57). Budući da je bila u sastavu SFRJ i formalno-pravno nije smjela imati vlastitu vojsku, te je naoružanje hrvatske Teritorijalne obrane već u svibnju 1990. oduzela JNA, obrana Hrvatske tada se temeljila na postrojbama MUP-a RH, koje su mogle zaštititi hrvatske građane od napada srpskih terorista i pobune dijela Srba u Hrvatskoj. No prijetnja uporabe JNA radi očuvanja SFRJ primorala je u travnju 1991. hrvatsko vodstvo na ustrojavanje vojno-policijske komponente oružanih snaga nazvane Zbor narodne garde (ZNG).

Do kraja svibnja 1991. ustrojene su prve četiri djelatne („A“) brigade ZNG-a. Iz njih su regrutirani i pripadnici kasnije ustrojenih gardijskih brigada. ZNG je također zamišljen kao djelatni i pričuvni. Radi podizanja morala hrvatskih građana, ali i odvratanja od moguće agresije, na stadionu NK Zagreba 28. svibnja 1991. održana je smotra postrojbi ZNG-a. Na svečanosti su predstavnički odredi dobrovoljačkih jedinica ZNG-a, združeni odredi policije, mornarički odredi, šest brigada i odred veza ZNG-a primili od predsjednika Republike Franje Tuđmana domovinske zastave te su položili svečanu prisegu. Isto su učinili i pripadnici Predsjedničke straže, koji su tada prvi put predstavljeni javnosti, a čiji je zapovjednik Jozo Miličević primio i predsjedničku zastavu (Nazor 2011: 60–61; Začetak hrvatske vojske, 1991; PD služba 1. GPB, 1995b).

Prigodom obilježavanja prvog Dana državnosti 30. svibnja 1991. održana je prva javna smjena Predsjedničke straže ispred Banskih dvora u nazočnosti predsjednika Republike, saborskih zastupnika, Vlade i drugih visokih državnih dužnosnika te velikog broja građana (Smjena počasne straže, 1991; Ramljak i Marić 1991). U ceremonijalu Velike smjene straže sudjeluju dvije formacije od osam stražara sa zapovjednikom, koji se kada pucanj Gričkog topa označi podne smjenjuju, odnosno preuzimaju stražarsku dužnost.

Sastavni dio ceremonijala čine i trojica bubnjara i dvojica trubača. Svaka nova radnja i zapovijed prethodno su najavljene zvukom trube. Na čelu dolazeće stražarske smjene je stjegonoša s hrvatskom zastavom u pratnji dvojice stražara. Po preuzimanju stražarske dužnosti stjegonoša s pratnjom odlazi ispred stražara koji se povlače s dužnosti.

U samom činu Velike smjene straže najprije se izvrši smjena male straže. U maloju smjeni straže razvodnik svakih pola sata mijenja dvojicu stražara koji stoje ispred ulaza u Banske dvore. Poslije male smjene mijenja se kompletna postava počasnih straža u kojoj dolazeći stupaju na dužnost, a odlazeći se povlače s dužnosti. Ceremonijalom ravna zapovjednik koji po završetku Velike smjene straže izdaje zapovijed za odstup, nakon koje ostaju samo dvojica stražara ispred ulaza u Banske dvore (Stipić 1996b). Svakodnevni ceremonijal štitilo je osiguranje gardista u odori i civilu (PD služba 1. GPB, 1995b). Dolaskom Predsjedničke straže Trg svetog Marka dobio je fizionomiju državnosti, a svakako je zanimljiv bio prvotni prijedlog o postavljanju počasne straže ispred katedrale, ali se od toga odustalo jer bi u tom slučaju ona pripadala Crkvi (Juričić 1991).

Mišljenja javnosti o ceremoniji mogla su se svrstati u tri kategorije: jedni su to vidjeli kao manifestaciju rodoljublja koje se poziva na dugu hrvatsku povijest, drugi su vidjeli tek izvanrednu turističku atrakciju kakva postoji i u drugim državama (npr. grčki evzoni, britanski kraljevski gardisti itd.), a treći su kao gorljivi antitradicionalisti to nazvali teatralizacijom neprimjerenom modernom društvu (Prizivanje povijesti, 1991; Višnar 1991). Korištenje kazališne terminologije u kritici straže (npr. „Tuđmanovi baletani“ i „opereta u Banskim dvorima“) bilo je upućeno ne samo predsjedniku Republike, nego i Milku Šparembleku i Iki Škomrlj (Bračić 1992). I Žarko Domljan⁶ predbacivao je kostimografkinjama da zbog svoje sklonosti povijesnom pastišu nisu slijedile njegovu prvotnu zamisao i da koreografija s elementima baletnih pokreta nije prikladna za počasnu vojnu stražu (Domljan 2010: 123).

Budući da su zbog velikosrpske politike srbijanskog vodstva pregovori o preustroju Jugoslavije u konfederalnu državnu dospjeli u slijepu ulicu, Hrvatska i Slovenija krenule su u proces osamostaljivanja. Hrvatska pozicija u tom procesu dodatno je ojačana referendumom⁷ održanim 19. svibnja, na temelju kojeg je Sabor 25. lipnja 1991. proglasio Hrvatsku samostalnom državom, a istog dana je samostalnost proglasila i Slovenija. Na zahtjev i uz posredovanje Europske zajednice i SAD-a, Hrvatska i Slovenija su 7. srpnja na Brijunima (Brijunska deklaracija) prihvatile tromjesečnu odgodu realizacije Deklaracije o samostalnosti kako bi se pregovori o mirnom rješenju jugoslavenske krize mogli nastaviti (Nazor 2011: 68–69).

Odlukom predsjednika Republike 9. kolovoza 1991. mijenja se naziv postrojbe

⁶ Indikativno je da on u svojoj knjizi *Visoko podignimo zastavu* (2010) ne spominje Počasnu stražu prigodom svečane smotre postrojbi ZNG-a na stadionu NK Zagreba i ispred Banskih dvora prigodom proslave prve godišnjice Dana državnosti, iako je bio prisutan na oba događaja.

⁷ Za nezavisnost Hrvatske opredijelilo se 93,24%, a protiv ostanka u Jugoslaviji 92,18% građana (na referendum je izašlo 83,56% hrvatskih građana s pravom glasa) (Referendum o hrvatskoj samostalnosti, Hrvatski sabor).

u Počasni odred ZNG-a, a zapovjednik odreda postaje Velibor Kikerec (PD služba 1. GPB, 1995b). Kako se bližio kraj tromjesečne odgode Deklaracije o samostalnosti tako se otvorena agresija Srbije i JNA protiv Hrvatske pojačavala, da bi krajem rujna i početkom listopada 1991. ušla u najžešću fazu (Nazor 2011: 89). Nakon raketiranja Banskih dvora⁸ 7. listopada 1991. prestaje se izvoditi Velika smjena straže, a Počasni odred seli se na Pantovčak gdje osim protokolarnih obavlja i poslove osiguranja predsjednika Republike i štićenog objekta do ustrojavanja Specijalne jedinice i Odjela za zaštitu predsjednika u okviru MUP-a početkom 1992. (PD služba 1. GPB, 1995b; Pintarić 2017). Postrojavanje Počasnog odreda za svečani čin dočeka i ispraćaja stranih državnika prvi put je izvedeno 17. siječnja 1992., kada je u službeni posjet stigao talijanski predsjednik Francesco Cossiga, prvi čelnik jedne države koja je priznala Republiku Hrvatsku (PD služba 1. GPB, 1995b; de Prato 1992; Pasini 1992).

U ožujku 1992. obnovljena je Velika smjena straže koja se održavala vikendom sve do rujna 1993. kada je ponovno obustavljena. Skromna svečanost inauguracije predsjednika Republike Franje Tuđmana u kolovozu 1992. upotpunjena je postrojanjem Počasnog odreda, a kada je u listopadu umirovljen general Velibor Kikerec zapovjedništvo preuzima brigadir Mile Čuk (Straža opet pred Dvorima, 1992; Jureško 1992; Tuđen 1992; Franjo Tuđman položio predsjedničku prisegu).

Važan dio međunarodne afirmacije Hrvatske i njezinih Oružanih snaga predstavljalo je sudjelovanje u 35. međunarodnom vojnom hodočašću u Lourdesu⁹ 1993. godine. Na prvom hrvatskom vojnom hodočašću sudjelovali su i pripadnici Počasnog odreda. U listopadu 1993. pripadnici Počasnog odreda predvodili su svečanu procesiju tijekom prvog hrvatskog vojno-redarstvenog hodočašća u Mariju Bistricu¹⁰ (Labura 1993; Kuretić 1993).

U svjetlu moguće komercijalizacije, pripadnici Počasnog odreda postali su „pješači“ u originalnom hrvatskom šahu koji je kao trofej uručen pobjedniku turnira Vukovar 91. održanom u svibnju 1993. u Zagrebu, kao i svjetskom šahovskom prvaku Gariju Kasparovu. Autor šaha Ante Karačić izabrao je kralja Tomislava i kraljicu Jelenu,

⁸ Cilj napada bio je uklanjanje hrvatskog predsjednika Franje Tuđmana, predsjednika Predsjedništva SFRJ Stjepana Mesića i predsjednika Saveznog izvršnog vijeća Ante Markovića. Pod dojmom toga napada, te slike razaranja i vijesti o brojnim žrtvama, Sabor je 8. listopada 1991. donio Odluku o raskidu svih državnopravnih veza Republike Hrvatske s bivšom državom SFRJ (Nazor 2011: 89).

⁹ Lourdes, grad u jugozapadnoj Francuskoj. Od 1858. kada je djevojka Bernadette Soubirous pripovijedala kako joj se u špilji Massabielle više puta ukazala Blažena Djevica Marija, Lourdes je jedno od glavnih hodočasničkih mjesta u Europi. Zaslugom dvojice vojnih kapelana (francuskog i njemačkog) 1948. započelo je zajedničko hodočašće, kojem su se prigodom stote godišnjice ukazanja pridružili i predstavnici drugih naroda, čime je započelo službeno Međunarodno vojno hodočašće u Lourdes.

¹⁰ Svetište u Mariji Bistrici postalo je nacionalno svetište 1715., kada je Hrvatski sabor podigao veliki zavjetni oltar, a 1971. biskupi su ga proglasili hrvatskim nacionalnim svetištem Majke Božje Bistričke. Tijekom drugog posjeta Hrvatskoj 1998., papa Ivan Pavao II. je u Mariji Bistrici proglasio blaženim kardinala Alojzija Stepinca. Nacionalno vojno-redarstveno hodočašće u Mariju Bistricu od 1993. okuplja veliki broj vojnika i redarstvenika, visokih državnih dužnosnika, načelnika Glavnog stožera i ravnatelja policije.

hrvatskog sokola kao figuru lovca, dubrovačku kulu Minčetu i glavu konja sinjskog alkara kao modele za svoje figure. Komplet izrađen od mesinga i cinka s ukrasima od pletera težio je oko osam kilograma, ali mi nije poznato je li hvalevrijedan ručni rad zaživio kao unikatni poklon za svečane prigode, ili je komercijaliziran, s obzirom na tadašnju cijenu od oko 1200 njemačkih maraka (Bačić 1993; Kučinić 1993).

PRVI HRVATSKI GARDIJSKI ZBOR

Hrvatski predsjednik Franjo Tuđman donio je 25. veljače 1994. odluku o ustrojavanju 1. hrvatskog gardijskog zbora, višenamjenske postrojbe koja je objedinila postrojbe zadužene za protokolarno-ceremonijalne radnje, zatim postrojbe zadužene za osiguranje najviših državnih dužnosnika te elitnu borbenu postrojbu 1. hrvatski gardijski zdruk¹¹. Zapovjednikom Zbora imenovan je brigadir Mile Ćuk, koji je odgovarao izravno i isključivo predsjedniku Republike, ukazujući na posebnu ulogu Zbora izvan ustrojbenog okvira Oružanih snaga Republike Hrvatske. Prvenstveni razlog ustrojavanja 1. HGZ-a vezan je uz tradiciju suvremenih zemalja koje u najvećem dijelu imaju postrojbe za osiguranje državnog vrha i protokolarne radnje, doček i ispraćaj predsjednika, stranih predsjednika, premijera i ministara obrane, polaganje vijenaca, počasne pozdrave, sudjelovanje u mimohodima i slično.

Ustrojavanjem 1. hrvatskog gardijskog zbora objedinjene su u jednu organizacijsku cjelinu sve postrojbe koje su dotad bile raspršene u sastavu HV-a, Ministarstva unutarnjih poslova i Ureda predsjednika (Lucić *et al.* 2011: 62–64; Sabolović 2015: 54). Prvi hrvatski gardijski zbor sastojao se od:

1. *gardijske počasne bojne* čiju je osnovu činio Počasni odred HV-a sa zadaćom izvođenja ceremonijalnih i protokolarnih radnji u povijesnim i svečanim odorama HV-a. Od veljače 1994. do lipnja 1996. postrojba je brojala 315 pripadnika (24 časnika, 34 dočasnika, 250 vojnika i 7 građanskih osoba).
2. *gardijske posadne bojne* u standardnim vojnim odorama (tzv. drugi zaštitni prsten) sa zadaćom izvršavanja protokolarnih radnji poput dočeka i ispraćaja inozemnih izaslanstava te polaganja vijenaca. Protokolom je predviđeno postrojavanje postrojbe veličine bojne za čelnika države, a veličine satnije za visoke dužnosnike.
3. *gardijske mornaričke počasne posadne bojne* sa zadaćom izvođenja počasnih i zaštitnih djelovanja na otočju Brijuni.
4. *gardijske bojne posebne namjene* koja je bila zadužena za tjelesno osiguranje, a njeni pripadnici nisu nosili vojne odore, nego civilnu odjeću (tzv. prvi zaštitni prsten).

U sklopu nje bili su motociklisti zaduženi za eskortnu pratnju čije su odore preuzete od pratnje predsjednika Republike u okviru Ministarstva unutarnjih poslova.

¹¹ Zdrug je bio zadužen za izvršavanje određenih borbenih zadaća u normalnim, izvanrednim i ratnim okolnostima u funkciji zaštite predsjednika Republike kao vrhovnog zapovjednika HV-a (Lucić *et al.* 2011: 62).

Također je 1. hrvatski gardijski zbor u svom sastavu imao jedinicu vojne policije.

1. gardijska počasna bojna, 2. gardijska posadna bojna, 4. gardijska bojna posebne namjene i 1. hrvatski gardijski združenje zajedno s Opslužništvom zbora nalazili su se u Zagrebu, dok je 3. gardijska mornarička počasna bojna bila smještena u Puli i na Brijunima (Lucić *et al.* 2011: 62–63; Sabolović 2015: 54–55; Marijan 2016: 190).

Povodom Dana državnosti 30. svibnja 1994. na svečanosti u obnovljenoj utvrdi Medvedgrad hrvatski predsjednik Franjo Tuđman upalio je vječnu vatru na spomeniku Oltar hrvatske domovine¹². Svečanost je upotpunjena postrojanjem špalira vojnika odjevenih u povijesne hrvatske odore, među kojima su bili i pripadnici 1. gardijske počasne bojne (Spomenik slobodni i borbi za samostalnost, 1994; Vječna vatra hrvatskoj slobodi, 1994). Prema državnom protokolu, 1. gardijska počasna bojna izvodi svečane čini prigodom polaganja vijenaca na Oltaru hrvatske domovine za državne praznike, kada vijence polažu predsjednik države, čelnici stranih država u posjetu Hrvatskoj te domaće i strane delegacije (PD služba 1. GPB, 1995b).

U listopadu 1994. na drugom vojnom hodočašću u Mariju Bistricu svečanu procesiju ponovno su predvodili pripadnici 1. gardijske počasne bojne (Puljak 1994).

Nakon što je u rujnu 1993. prekinuta, na Uskrs 1995. obnovljena je Velika smjena straže, koja se izvodila svake nedjelje i na državne praznike od Uskrsa do nedjelje prije Svih Svetih ako su to dopuštali vremenski uvjeti. Od 1998. ceremonijal se izvodio i subotom, što je dodatno obogatilo turističku ponudu Zagreba (Stipić 1996b; Tabulov-Truta 1997; Opet smjena pred Banskim dvorima, 1998; Opet Velika smjena počasne straže, 1999).

Svečanost druge inauguracije predsjednika Republike 5. kolovoza 1997., uz simboliku Dana domovinske zahvalnosti, imala je postrojanje 1. gardijske počasne bojne, 2. gardijske posadne bojne te polaganje vijenaca na Oltaru domovine na Medvedgradu (Antonić i Bartolović 1997; Đuretek 1997; Franjo Tuđman položio predsjedničku prisegu).

NOVI POČETAK

Smrću predsjednika Franje Tuđmana 1999. i promjenom vlasti 2000. godine završilo je desetljeće obilježeno stvaranjem, obranom i međunarodnom afirmacijom Hrvatske, gdje spomenuta postignuća treba shvatiti kao proces, a ne kao jednokratni čin.

Početak 2000. godine odlukom tadašnjeg hrvatskog predsjednika Stjepana Mesića¹³, te odlukom ministra obrane i zapovjednika Glavnog stožera Oružanih

¹² Skulptura koja je određena horizontalom tla, kompozicijskom strukturom kvadratnih kamena i plavim staklenim pločama koje zrcale more, zatvara se u veliku kvadratnu cjelinu koja simbolizira hrvatski grb. Na središnjem i najvišem kamenom bloku napisana je prva strofa hrvatske himne, dok je na poleđini uklesan motiv križa s Višeslavove krstionice. Ispod njega položen je kamen s uklesanim motivom dva natpisa kneza Branimira (Bešlić 1996: 13).

¹³ Na svečanosti njegove inauguracije 2000. godine postrojani su pripadnici Zbora u standardnim vojnim uniformama umjesto onih 1. gardijske počasne bojne, koja je uveličavala

snaga, dolazi do preustrojavanja te se ukida 1. hrvatski gardijski zbor¹⁴, a od 1. rujna ustrojava se Počasno-zaštitna bojna, pristožerna postrojba Oružanih snaga, koja se sastoji od:

- *Počasne satnije* koja sudjeluje u protokolarno-ceremonijalnim radnjama prilikom dočeka i ispraćaja predsjednika Republike, stranih predsjednika, premijera i ministara obrane, prilikom počasnih pozdrava te polaganje vijenaca u posebnim prigodama
- *Zaštitne satnije* koja provodi vanjsko osiguranje šticećenih objekata (Predsjednički dvori, Vila Prekrižje i vojarne na Tuškancu)
- *Satnije za osiguranje* koja provodi unutarnje osiguranje Predsjedničkih dvora, protudiverzijsku zaštitu na ulazima u objekte, sanitetsko-toksikološko osiguranje i prijevoz osoba
- *Mornaričko počasno-zaštitne satnije* koja provodi osiguranje i zaštitu šticećenih osoba za vrijeme boravka u rezidencijama na Brijunima te protokolarno-ceremonijalne radnje (Vlahović 2011).

Uz ukidanje Velike smjene straže početak novog desetljeća obilježen je i ukidanjem protokolarnog posjeta Oltaru hrvatske domovine, brisanjem riječi „državni“ iz naziva Sabora te mijenjanjem državnih blagdana¹⁵ (Veleposlanici neće morati nositi vijence na Medvedgrad, 2000; Povijest saborovanja; Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o blagdanima, spomendanu i neradnim danima u Republici Hrvatskoj). Sve to je provedeno u ozračju tada javno isticane detuđmanizacije¹⁶.

Počasna satnija, koja je upotpunjavala inauguracije predsjednika Stjepana Mešića 2005. i Ive Josipovića 2010.,¹⁷ djelovala je kao poveznica s tradicijom prošlih svečanosti (Popović 2005; Markov trg spreman za trećeg predsjednika, 2010). Isti su prvi put javno izveli svoj počasno-ceremonijalni program 27. svibnja 2011. u sklopu obilježavanja 20. obljetnice osnutka Oružanih snaga Republike Hrvatske, dok su na

---

svečanost prethodne dvije inauguracije predsjednika Tuđmana. To je ujedno bilo posljednje postrojavanje neke od postrojbi 1. hrvatskog gardijskog zbora (Bašić i Jureško 2000; Puljiz 2000).

¹⁴ Umjesto uklapanja u ustrojbeni okvir Oružanih snaga RH, ukidanje Zbora dijelom je povezano s demilitarizacijom Ureda predsjednika Republike, a više s neupućenim ili zlonamjnim kritikama protiv 1. hrvatskog gardijskog zdruga kao pretorijanske garde predsjednika Tuđmana. Profesionalno ponašanje njegovih pripadnika tijekom demokratske promjene vlasti 2000. najbolje opovrgava neutemeljenost takvih tvrdnji (Lucić *et al.* 2011: 65).

¹⁵ Izmjenama Zakona o blagdanima u listopadu 2001., Dan državnosti prebačen je s 30. svibnja na 25. lipnja, a Dan neovisnosti proglašen je 8. listopada. Dva državna praznika zbunjuju građane što pogoduje rastakanju domoljublja te potiče ravnodušje, najbolje vidljivo u otužnom izgledu hrvatskih gradova i mjesta u kojima malo tko ističe zastave. Iznimke donekle predstavljaju Dan pobjede i domovinske zahvalnosti 5. kolovoza te proslave sportskih uspjeha (Rudolf 2017: 321–328; Jareb 2010: 377).

¹⁶ Bez jasnog definiranja što je tuđmanizacija (tuđmanizam) ne može se raditi opreka, osim na subjektivnoj razini čime pojam detuđmanizacija postaje floskula.

¹⁷ Prije početka ceremonije Stjepan Mešić je posljednji put kao vrhovni zapovjednik prošao pokraj Počasne satnije i obavio tzv. tihi prijavak (Sever Šeni 2010; Barilar 2010).

središnjoj svečanosti 28. svibnja pripadnici postrojani i u počasno-ceremonijalnim odorama (Parlov *et al.* 2011; Puljizević 2017; Pravilnik o vojnim odorama, 2011). Tradicionalna povijesna hrvatska odora izazvala je posebnu pozornost prigodom sudjelovanja pripadnika Oružanih snaga RH na najstarijem vojnom mimohodu, onome u Parizu, 14. srpnja 2013. (Gaćina-Bilin 2017). Ceremonijala vojna odora Počasne satnije na simbolički način je povezala svečanost inauguracije predsjednice Kolinde Grabar Kitarović u veljači 2015. s inauguracijama predsjednika Tuđmana 1992. i 1997. Iste godine u kolovozu njezini pripadnici sudjelovali su na svečanom mimohodu u Zagrebu u povodu 20. obljetnice Oluje (Vjerujem u te, zemljo moja Hrvatska, 2015; Snimka svečanog mimohoda u Zagrebu u povodu 20. obljetnice Oluje).

Nakon sedamnaest godina prekida, 2017. obnovljena je Velika smjena straže na Trgu svetog Marka, koja se izvodi od 27. svibnja do 1. listopada svake subote i blagdanima točno u podne. Time se nastavlja prekinuta tradicija koja nas vraća u vrijeme stvaranja moderne hrvatske države, popularizira se vojni poziv, upotpunjuje turistička ponuda Zagreba (potencijal brendiranja) te, što je posebno bito, jača osjećaj nacionalnog ponosa (Ceremonija Velike smjene straže na Markovu trgu; Pintarić 2017; Ivanković 2017).

ZAKLJUČAK

Druga polovica 1990. godine označava, uz postavljanje temelja državnosti, i završetak formiranja „trojstva“ nacionalnih simbola Republike Hrvatske.

Jedan od novoformiranih atributa državnosti bila je i Počasna straža, čiji je idejni začetnik bio tadašnji predsjednik Franjo Tuđman. Iako su počasnu stražu od njenog pojavljivanja u javnosti 1991. različito vrednovali i javnost i oni koji su sudjelovali u njezinom osmišljavanju i realizaciji, ona je nudila simbolički smisao koji je nedostajao. Upravo na razini simbola kao poveznice s novonastalom državom dan je doprinos međunarodnoj afirmaciji Hrvatske (Lourdes).

Osim zaštitno-ceremonijalne zadaće, Počasna straža bila je najpoznatija po ceremoniji Velike smjene straže ispred Banskih dvora, koja se s prekidima izvodila od svibnja 1991. do rujna 1993. Osnivanjem 1. hrvatskog gardijskog zbora 1994. postrojba je unificirana, a formiranjem kalendara ceremonije od 1995. do 1999. uklopljenog u važne državne datume Počasna straža pod imenom 1. gardijska počasna bojna postaje i turistička atrakcija. Izborom Stjepana Mesića za predsjednika Republike 2000. godine ukida se Zbor, a time i Velika smjena straže u ozračju tada javno isticane „detuđmanizacije“. Novoosnovana Počasno-zaštitna bojna nastavila je većinu djelatnosti ukinutog Zbora, a Počasna satnija kao njezina sastavnica nastavila je upotpunjavati svečanost inauguracije predsjednika Republike 2005., 2010. i 2015. godine. Obnova ceremonije 2017. ima za cilj evocirati vrijeme stvaranja moderne hrvatske države, jačati osjećaj nacionalnog ponosa te moguće iskorištavanje turističkog potencijala kao i brendiranje istog.

LITERATURA

- Antonić, Vesna; Bartolović, Sandra. 1997. Tuđman položio predsjedničku prisegu. *Vjesnik*, 6. kolovoza, 1.
- Bačić, Milan. 1993. Doći ću u Vukovar. *Večernji list*, 21. svibnja, 7.
- Barilar, Suzana. 2010. Ovo je vaša zemlja, tu ste vi gospodari. *Jutarnji list*, 19. veljače, 2.
- Bašić, Biljana; Jureško, Goranka. 2000. Mesić: Bit ću predsjednik u državi svih njezinih građana u kojoj više neće biti okolnosti za grijeh struktura. *Vjesnik*, 19. ožujka, 3.
- Bešlić, Milan. 1996. *Oltar hrvatske domovine*. Zagreb: Stoljeća.
- Bratić, Bruno. 1992. Je li predsjednik Tuđman skup? *Globus*, 1. svibnja, 41.
- Braut, Sonja. 1991. Kako su gardisti naučili plesati. *Globus*, 21. lipnja, 43.
- Ceremonija Velike smjene straže na Markovu trgu. HRT Vijesti. <http://vijesti.hrt.hr/389942/stream-ceremonija-velike-smjene-straže-na-markovu-trgu> (pristupljeno 5. prosinca 2017.).
- de Prato, S. 1992. Susret državnika. *Večernji list*, 18. siječnja, 3.
- Domljan, Žarko. 2010. *Visoko podignimo zastavu: Hrvatska – od negacije do priznanja*. Zagreb: Profil multimedija.
- Đuretek, D. 1997. Dr. Tuđman položio predsjedničku prisegu. *Večernji list*, 6. kolovoza, 3.
- Franjo Tuđman položio predsjedničku prisegu. HRT. <http://daniponosa.hrt.hr/daniponosa/79/12-kolovoza-1992-franjo-tudman-položio-predsjednic> (pristupljeno 5. prosinca 2017.).
- Gaćina-Bilin, Branimir. 2013. Hrvatski vojnici na francuskom vojnom mimohodu. *Hrvatski vojnik* 23(426): 8–9.
- I. B. 1996. Svečana smjena straže. *Večernji list*, 9. travnja, 4.
- Ivanković, Davor. 2017. Krstičević na Trg svetog Marka vraća Tuđmanove gardiste i smjenu straže. *Večernji list*, 20. travnja, 5.
- Jareb, Mario. 2010. *Hrvatski nacionalni simboli*. Zagreb: Alfa – Hrvatski institut za povijest.
- Jureško, Goranka. 1992. Svečanost na Radićevom trgu. *Vjesnik*, 13. kolovoza, 3.
- Juričić, Danica. 1991. Dražesna smjena straže. *Danas*, 18. lipnja, 76.
- Kučinić, Diana. 1993. Povijest na šahovskoj ploči. *Večernji list*, 24. svibnja, 17.
- Kuretić, Mirjana. 1993. Domoljublje osvjedočeno križem. *Hrvatski vojnik* 3(48): 12–17.
- Labura, Svebor. 1993. Molitva za domovinu Hrvatsku. *Hrvatski vojnik* 3(39): 21–24.
- Lucić, Josip, ur. 2011. *1. hrvatski gardijski zdrug*. Zagreb: Ministarstvo obrane Republike Hrvatske, Glavni stožer Oružanih snaga RH.
- Marijan, Davor. 2016. *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus: Hrvatski institut za povijest.

- Markov trg spreman za trećeg predsjednika. 2010. *Večernji list*, 18. veljače, 4.
- Marković, Marko. 1991. Od kostima do uniforme. *Globus*, 31. svibnja, 9.
- Nazor, Ante. 2011. *Velikosrpska agresija na Hrvatsku 1990-ih*. Zagreb: Hrvatski memorijalno-dokumentacijski centar Domovinskog rata.
- Opet smjena pred Banskim dvorima. 1998. *Večernji list*, 14. travnja, 6.
- Opet Velika smjena počasne straže. 1999. *Večernji list*, 6. travnja, 7.
- Pasini, Sineva. 1992. Cossigina potvrda nove države. *Vjesnik*, 18. siječnja, 1.
- Parlov, Leida; Puljizević, Lada; Vlahović, Domagoj; Pintarić, Vesna; Stipanović, Željko. 2011. Održan ceremonijalni program središtem Zagreba. *Hrvatski vojnik* 21(347): 4–11.
- PD služba 1. GPB. 1995a. Čvrst grudobran Domovine. *Hrvatski gardist: glasilo 1. hrvatskog gardijskog zbora* 1(1): 21–22.
- PD služba 1. GPB. 1995b. Čvrst grudobran Domovine II. *Hrvatski gardist: glasilo 1. hrvatskog gardijskog zbora* 1(2): 21–22.
- Petranović, Martina. 2014. *Prepoznatljivo svoja – kostimografkinja Ika Škomrlj*. Zagreb: ULUPUH – Hrvatska udruga likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti.
- Pintarić, Vesna. 2017. Ceremonija Velike smjene straže ponovno na Trgu sv. Marka. *Hrvatski vojnik* 27(527): 16–19.
- Počasni odred Hrvatske vojske 1991.-1994. HRT. <http://daniponosa.hrt.hr/daniponosa/31/pocasni-odred-hrvatske-vojske-1991-1994> (pristupljeno 5. prosinca 2017.).
- Popović, Jasmina. 2005. Stipe Mesić prisegnuo. *Jutarnji list*, 19. veljače, 2.
- Povijest saborovanja. Hrvatski sabor. <http://www.sabor.hr/povijest> (pristupljeno 5. prosinca 2017.).
- Pravilnik o vojnim odorama. NN 58/2011.
- Prizivanje povijesti. 1991. *Večernji list*, 3. lipnja, 21.
- Puljak, Vesna. 1994. U znaku vjere, nade i molitve. *Hrvatski vojnik* 4(74): 13–15.
- Puljiz, Helena. 2000. Mesić prisegnuo. *Večernji list*, 19. veljače, 2.
- Puljizević, Lada. 2013. Počasno-zaštitna bojna. *Hrvatski vojnik* 23(428): 18–19.
- Ramljak, O.; Marić, D. 1991. Počasna straža. *Slobodna Dalmacija*, 31. svibnja, 3.
- Referendum o hrvatskoj samostalnosti. Hrvatski sabor. <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=1767&sec=461> (pristupljeno 5. prosinca 2017.).
- Rudolf, Davorin. 2017. *Stvaranje hrvatske države 1991.: ministarska sjećanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Sabolović, Marin. 2015. *Odoroslovlje Hrvatskih oružanih formacija 1990.–1996*. Samobor: Meridijani.
- Sever Šeni, Nikola. 2010. Vratit ću vam vjeru u poštenje. *Večernji list*, 19. veljače, 3.
- Sinovčić, Dean. 2006. Ika Škomrlj: 50 godina rada kreatorice čarobnih kostima. *Nacional*, 2. svibnja, 76.

- Snimka svečanog mimohoda u Zagrebu u povodu 20. obljetnice Oluje. HRT. <http://daniponosa.hrt.hr/dogadaji-i-price/34/snimka-svecanog-mimohoda-u-zagrebu-u-povodu-20-obl> (pristupljeno 5. prosinca 2017.).
- Smjena počasne straže. 1991. *Večernji list*, 31. svibnja, 1.
- Spomenik slobodni i borbi za samostalnost. 1994. *Vjesnik*, 31. svibnja, 2.
- Stipić, Jure. 1996a. Obnovljena tradicija. *Hrvatski gardist: glasilo 1. hrvatskog gardijskog zbora* 2(5): 26–27.
- Stipić, Jure. 1996b. Harmonija snage i ljepote. *Hrvatski gardist: glasilo 1. hrvatskog gardijskog zbora* 2(6): 21–23.
- Straža. Hrvatski sabor. <http://www.sabor.hr/straza> (pristupljeno 5. prosinca 2017.).
- Straža opet pred Dvorima. 1992. *Slobodna Dalmacija*, 22. ožujka, 32.
- Svečana smjena straže. 1996. *Večernji list*, 9. travnja, 4.
- Tabulov-Truta, Darija. 1997. Jeste li vi prinčevi? *Večernji list*, 29., 30. i 31. ožujka, 32.
- Trako Poljak, Tijana. 2016. *Hrvatski simbolički identitet: značenja nacionalnih simbola iz perspektive hrvatskih građana*. Zagreb: TIM press.
- Tuđen, B. 1992. Dr. Franjo Tuđman prisegnuo. *Večernji list*, 13. kolovoza, 3.
- Veleposlanici neće morati nositi vijence na Medvedgrad. 2000. *Jutarnji list*, 31. ožujka, 5.
- Velika smjena straže. 1995. *Večernji list*, 18. travnja, 9.
- Vijenac na Oltar Domovine. 1997. *Večernji list*, 6. kolovoza, 3.
- Višnar, Fran. 1991. Oklopljena autobusna linija za Knin? *Globus*, 7. lipnja, 5.
- Vječna vatra hrvatskoj slobodi. 1994. *Večernji list*, 31. svibnja, 2.
- Vjerujem u te, zemljo moja Hrvatska. 2015. *Večernji list*, 16. veljače, 4–5.
- Vlahović, Domagoj. 2011. Postrojba koja privlači pozornost svojom izvrsnošću. *Hrvatski vojnik* 21(482): 8–9.
- Začetak hrvatske vojske. 1991. *Vjesnik*, 29. svibnja, 1.
- Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o blagdanima, spomendanu i neradnim danima u Republici Hrvatskoj. NN 96/2001.

THE HONORARY GUARD AS A NATIONAL SYMBOL OF CROATIA

Frane Vrkić

SUMMARY

National symbols as a holder of national identity, with “holy trinity” (flag, anthem and national holidays), includes a broader “register” in which among others is the ceremonial military units. The paper analyses the establishment and activities of the Honorary Guard during the 1990s that became one of the most recognizable national symbols of the modern day Republic of Croatia by relying on the Croatian military tradition, its own innovativity and support of the president Franjo Tuđman. Along with its primary protective-ceremonial tasks, the unit was publicly most recognized by the Ceremony of the Changing of the Guards in front of the Banski dvori (Viceroy’s Palace). By establishing the First Croatian Guards Corps and forming the ceremony calendar which related to all important national dates, the unit became a part of the tourist offer. The change of the Government and the election of a new President of the Republic of Croatia in 2000 resulted in cancellation of the First Croatian Guard Corps and thus the Ceremony of the Changing of the Guards in the atmosphere then publicly asserted “detuđmanization”. Re-establishing of the Ceremony of the Changing of the Guards in 2017 aims to evoke the time of Croatian state creation, to strengthen the sense of national pride and possible exploitation of its potential not just in the tourist but also in the sense of today’s universal race in branding.

Keywords: the Honorary Guard; Banski dvori (Viceroy’s Palace); the Ceremony of the Changing of the Guards; the Croatian National Guard; the First Croatian Guards Corps; the Honorary Guard Battalion.

